

# Instrukcja wypełniania Standardowego Formularza Danych obszaru NATURA 2000

---

*WERSJA 2010.1*

PROJEKT



PROJEKT


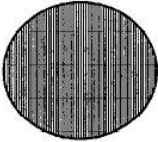
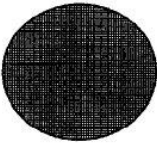
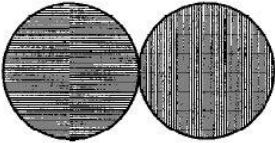
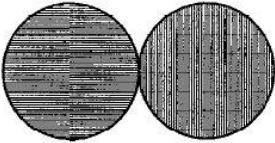
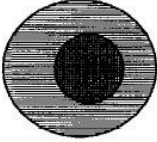
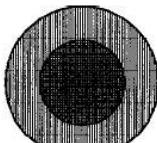
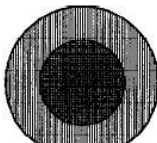
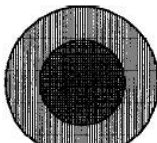
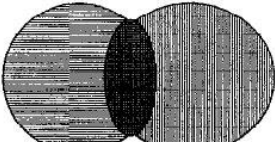
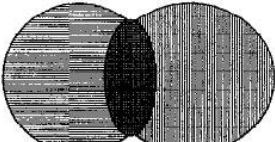
## Zawartość

1.	Identyfikacja obszaru.....	6
1.1.	Typ (obowiązkowe) .....	6
1.2.	Kod obszaru (obowiązkowe) .....	6
1.3.	Data opracowania (obowiązkowe).....	6
1.4.	Data aktualizacji (obowiązkowe).....	6
1.5.	Powiązania z innymi obszarami NATURA 2000 – (obowiązkowe jeśli istnieje).....	8
1.6.	Instytucja lub osoba zbierająca informacje (obowiązkowe) .....	8
1.7.	Nazwa obszaru (obowiązkowe).....	8
1.8.	Daty wskazania i zaklasyfikowania obszaru (obowiązkowe).....	8
2.	Położenie obszaru .....	9
2.1.	Położenie centralnego punktu obszaru (obowiązkowe) .....	9
2.2.	Powierzchnia obszaru (ha) (obowiązkowe).....	9
2.3.	Długość obszaru (km) .....	9
2.4.	Wysokość (m n.p.m.).....	9
2.5.	Region administracyjny (obowiązkowe).....	9
2.6.	Region biogeograficzny (obowiązkowe).....	10
3.	Informacja przyrodnicza .....	10
3.1.	Typy siedlisk znajdujące się na terenie obszaru NATURA 2000 oraz ocena znaczenia obszaru dla tych siedlisk .....	11
3.1.a.	Typy siedlisk wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG .....	11
➤	Kod i % pokrycia .....	11
➤	Reprezentatywność .....	12
➤	Względna powierzchnia .....	12
➤	Stan zachowania.....	12
➤	Ocena ogólna.....	15

3.2.	Gatunki, których dotyczy Artykuł 4 Dyrektywy Rady 79/409/EWG i gatunki wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG .....	15
➤	Kod, nazwa i dane na temat populacji gatunków .....	15
➤	Ocena populacji .....	16
➤	Stan zachowania .....	17
➤	Izolacja .....	18
➤	Ocena ogólna .....	19
3.3.	Pozostałe ważne gatunki roślin i zwierząt .....	19
4.	Opis obszaru .....	20
4.1.	Ogólna charakterystyka obszaru (obowiązkowe) .....	20
4.2.	Wartość przyrodnicza i znaczenie (obowiązkowe) .....	20
4.3.	Zagrożenia (obowiązkowe) .....	22
4.4.	Status ochrony .....	23
4.5.	Struktura własności .....	23
4.6.	Dokumentacja .....	23
5.	Status ochrony obszaru oraz powiązania z ostojami Corine Biotopes .....	23
5.1.	Desygnowane formy ochrony na poziomie krajowym i regionalnym (obowiązkowe) .....	23
5.2.	Powiązania opisanego obszaru z innymi terenami desygnowanymi na poziomie krajowym lub regionalnym: .....	24
5.3.	Powiązania opisanego obszaru z istniejącymi z ostojami Corine Biotopes .....	24
6.	Działalność człowieka na terenie obszaru i w jego otoczeniu i inne czynniki wpływające na ten obszar .....	24
6.1.	Główne czynniki i rodzaje działalności człowieka oraz procent powierzchni obszaru im podlegający .....	24
6.2.	Zarządzanie obszarem .....	25
7.	Mapy obszaru (obowiązkowe) .....	25
8.	Zdjęcia obszaru .....	25

PROJEKT



OSO	Miejsce zakwalifikowane jako TZW	Kod rodzaju	Wskazówki dotyczące wypełniania formularza Natura 2000
		A	Wyznaczone jako OSO nie związane z innymi terenami Natura 2000. — Dla każdego terenu należy wypełnić jeden formularz.
		B	Zakwalifikowane jako TZW nie związane z innymi terenami Natura 2000. — Dla każdego terenu należy wypełnić jeden formularz.
		C	Obszar zakwalifikowany jako TZW pokrywa się z wyznaczonym jako OSO — Dla każdego terenu należy wypełnić jeden formularz.
		D	OSO dotyka (ale nie pokrywa) innego terenu Natura 2000, który może być zakwalifikowany jako TZW lub OSO w innym regionie administracyjnym.
		E	Zakwalifikowane jako TZW dotyka innego terenu Natura 2000, który może być OSO lub zakwalifikowany jako TZW w innym regionie administracyjnym — Należy traktować jako dwa odrębne tereny, wypełnić dwa formularze, wyszczególnić kody właściwe dla terenu(-ów) Natura 2000 na każdym formularzu.
		F	OSO zawierające zakwalifikowanie jako TZW.
		G	Zakwalifikowane jako TZW zawierające wyznaczone jako OSO. — Należy traktować jako dwa odrębne tereny, wypełniając po jednym formularzu dla każdego terenu, wyszczególnić kody właściwe dla terenu(-ów) Natura 2000 na każdym formularzu.
		H	Wyznaczone jako OSO całkowicie w ramach zakwalifikowania jako TZW.
		I	Zakwalifikowane jako TZW zawierające wyznaczone jako OSO.
		J	OSO częściowo pokrywa się z zakwalifikowanym jako TZW.
		K	Zakwalifikowane jako TZW częściowo pokrywa się z wyznaczonym jako OSO. — Należy traktować jako dwa odrębne tereny, wypełniając po jednym formularzu dla każdego terenu, wyszczególnić kody właściwe dla terenu(-ów) Natura 2000 na każdym formularzu.

**Ryc. 1** Możliwe relacje pomiędzy obszarami.  
Źródło: Decyzja Komisji z dnia 18 grudnia 1996 r. (97/266/WE)

## **1.5. Powiązania z innymi obszarami NATURA 2000 – (obowiązkowe jeśli istnieje)**

Pole to wskazuje, z którymi innymi obszarami Natura 2000 (OZW, OSO, SOO) powiązany jest opisywany obszar. Należy podać kod każdego z obszarów.

## **1.6. Instytucja lub osoba zbierająca informacje (obowiązkowe)**

Należy wpisać nazwisko i imię, przynależność do organizacji/instytucji oraz adres osoby lub organizacji/instytucji dostarczającej informacje zawarte w formularzu. Jeśli główne części formularza zostały dostarczone przez więcej niż jedną osobę/organizację, każda z nich powinna zostać wpisana. Nie dozwolone jest wpisywanie wyłącznie organizacji bez wskazania osoby odpowiedzialnej za przekazanie danych. Dane powinny być wpisane w następujący sposób: Imię i nazwisko, instytucja/organizacja, adres osoby lub organizacji; kolejne osoby;

### **PRZYKŁAD:**

Krzysztof Kowalski, Muzeum Przyrodnicze Uniwersytetu Wrocławskiego ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław tel. 071 375 41 45;

Jan Iksiński, Paweł Nosowski, Jakub Smolar, WZS woj. dolnośląskiego, dane koordynatora WZS:

Jan Beka, RDOŚ Wrocław, plac Powstańców Warszawy 1 50-951 Wrocław tel.071-340 68 07;

## **1.7. Nazwa obszaru (obowiązkowe)**

Należy podać nazwę obszaru w języku polskim. Powinno się używać nazw ogólnie przyjętych dla danego obszaru. W przypadku parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, Ostoi Ptaków IBA, w randze krajowej i międzynarodowej oraz ostoi CORINE, których granice w dużym stopniu pokrywają się z granicami obszaru należy używać tych nazw. W innych przypadkach należy stworzyć nazwę, która najlepiej będzie identyfikowała proponowany obszar.

## **1.8. Daty wskazania i zaklasyfikowania obszaru (obowiązkowe)**

Wprowadza się tu cztery daty: 1. Data zgłoszenia obszaru jako spełniającego warunki obszaru mającego znaczenie dla wspólnoty (OZW); 2. Data zatwierdzenia przez Komisję Europejską obszaru jako mającego znaczenie dla wspólnoty (OZW); 3. Data wyznaczenia jako OSO; 4. Data wyznaczenia jako SOO. Daty wprowadza Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska.



## 2. Położenie obszaru

### 2.1. Położenie centralnego punktu obszaru (obowiązkowe)

Jest to centralny punkt obszaru (tzw. centroid), leżący w granicach obszaru i reprezentujący geometryczne uściślenie intuicyjnego "środka" tego obszaru. Współrzędne geograficzne należy podać w stopniach, minutach i sekundach. Pole to uzupełnia Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska.

#### PRZYKŁAD:

Długość geograficzna: E 15 34 45

Szerokość geograficzna: N 51 21 18

### 2.2. Powierzchnia obszaru (ha) (obowiązkowe)

Powierzchnia obszaru podawana jest w hektarach z dokładnością do jednego miejsca po przecinku. W przypadku obszarów, których powierzchnia jest trudna do określenia (jaskinie, klify, pionowe ściany skalne) dopuszcza się podanie wartości „0”, jednak wtedy pole 2.3 staje się obligatoryjne.

### 2.3. Długość obszaru (km)

Jest to pole obowiązkowe jedynie wtedy, kiedy powierzchnia obszaru nie została podana z powodów opisanych w pkt 2.2. Długość podawana jest w kilometrach z dokładnością do jednego miejsca po przecinku.

### 2.4. Wysokość (m n.p.m.)

Należy podać wysokość nad poziomem morza w trzech podpolach, które odnotowują minimalną, maksymalną oraz średnią wysokość terenu znajdującego się w granicach obszaru. Wartości te należy obliczyć używając oprogramowania systemów informacji przestrzennej (GIS). W źródłach podać skąd pochodziły dane wysokościowe.

### 2.5. Region administracyjny (obowiązkowe)

Należy podać kod i nazwę regionu NUTS (poziom 3) na terenie, którego znajduje się obszar. Jeżeli obszar znajduje się na terenie więcej niż jednego regionu administracyjnego, należy wpisać je wszystkie. Jeżeli obszar znajduje się w całości na terenie jednego regionu, w polu „% pokrycia” należy wpisać „100”. W innym przypadku należy określić udział procentowy dla każdego regionu.

Jeżeli obszar obejmuje terytoria morskie, które nie są objęte systemem NUTS, procent powierzchni obszaru w ramach tego elementu również powinien zostać odnotowany.

**PRZYKŁAD:**

PL515	Jeleniogórski	100
<Kod>	<nazwa regionu>	<procent pokrycia [%]>

## 2.6. Region biogeograficzny (obowiązkowe)

Należy podać region biogeograficzny zgodnie z zatwierdzoną mapą regionów biogeograficznych. Obszar Polski zaliczony został do dwóch regionów biogeograficznych – kontynentalnego i alpejskiego. Aktualne granice regionów można znaleźć m.in. pod adresem <http://natura2000.eea.europa.eu/>

## 3. Informacja przyrodnicza

Dla obszarów sklasyfikowanych jako obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO):

- Wymagane jest wypełnienie podpunktów 3.2.a., 3.2.b.
- W podpunktach 3.1.a., 3.2.c., 3.2.d., 3.2.e., 3.2.f., 3.2.g należy uwzględnić siedliska z zał. I Dyrektywy Siedliskowej oraz gatunki z załącznika II i IV ww. Dyrektywy, **których zachowanie jest istotne dla ochrony gat. ptaków stanowiących przedmiot ochrony obszaru.**

Wypełnienie tych podpunktów jest:

- ❖ obowiązkowe w przypadku, gdy OSO zawiera całość lub część obszaru, która jest jednocześnie sklasyfikowana (lub ma być sklasyfikowana) jako OZW/SOO,
- ❖ pożądane w przypadku, gdy OSO nie zawiera całości lub części obszaru, która jest jednocześnie sklasyfikowana (lub ma być sklasyfikowana) jako OZW/SOO, ale istnieją wiarygodne dane na temat występowania siedlisk przyrodniczych lub gatunków fauny i flory z załączników do ww. Dyrektywy.

*UWAGA: Wszystkie gatunki wskazane w tej części muszą mieć ocenę D.*

- Wszelkie istotne informacje na temat innych ważnych gatunków fauny i flory (np. nie znajdujących się w załącznikach do właściwych dyrektyw, ale umieszczonych w polskich czerwonych listach) są pożądane i należy wprowadzić je w podpunkcie 3.3.

Dla obszarów sklasyfikowanych jako obszary mające znaczenie dla Wspólnoty lub specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO):

- Wymagane jest wypełnienie punktów 3.1.a., 3.2.c., 3.2.d., 3.2.e., 3.2.f., 3.2.g.
- Punkty 3.2.a., 3.2.b. muszą być wypełnione w odniesieniu do całości lub tej części obszaru, która jest jednocześnie sklasyfikowana lub ma być sklasyfikowana jako OSO. Wszystkie gatunki wskazane w tej części muszą mieć ocenę D.
- Wszelkie istotne informacje na temat innych ważnych gatunków fauny i flory (np. nie znajdujących się w załącznikach do właściwych dyrektyw, ale umieszczonych w polskich czerwonych listach) są pożądane i należy wprowadzić je w podpunkcie 3.3.

### 3.1. Typy siedlisk znajdujące się na terenie obszaru NATURA 2000 oraz ocena znaczenia obszaru dla tych siedlisk

Dla każdego typu siedliska należy podać jego kod oraz określić: pokrycie procentowe obszaru przez dane siedlisko, reprezentatywność, względną powierzchnię, stan zachowania struktury i funkcji oraz ocenę ogólną.

#### 3.1.a. Typy siedlisk wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG

##### ➤ Kod i % pokrycia

Należy wprowadzić kod typu siedliska przyrodniczego z załącznika I do Dyrektywy 92/43/EWG. Wymagane jest umieszczenie wszystkich występujących w obszarze siedlisk przyrodniczych wymienionych w załączniku I ww. Dyrektywy wraz z procentem pokrycia obszaru przez dane siedlisko. Wartość ta powinna być podana z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku, a jej źródło musi być opisane w podpunkcie 4.2. Opis charakterystyki przestrzennej pokrycia obszaru siedliskiem musi być zawarty w podpunkcie 4.2 „Wartość przyrodnicza i znaczenie”.

##### PRZYKŁAD:

Wpis do podpunktu 3.1.a.:

6510	Niżowe i górskie świeże(...)	6.48%
<Kod>	<Nazwa siedliska>	<procent pokrycia [%]>

Wpis do podpunktu 4.2.:

Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie występują głównie na północnym wschodzie obszaru. Drobniejsze wyspy także na zachodzie obszaru, ale w gorszej reprezentatywności i stanie zachowania.

### ➤ **Reprezentatywność**

Ocena stopnia reprezentatywności (typowości) siedliska przyrodniczego polega na określeniu, na ile typowo wykształcone jest dane siedlisko (zbiorowisko roślinne) na rozpatrywanym obszarze. Reprezentatywność oceniana jest w czterostopniowej skali:

- A: doskonała
- B: dobra
- C: znacząca
- D: nieistotna

Jeśli dany typ siedliska występuje na opisywanym obszarze w sposób nieistotny (tzn. jego udział w pokryciu obszaru jest zaniedbywalny - ułamki procenta lub sposób jego wykształcenia odbiega znacznie od wzorca syntaksonomicznego) i jego reprezentatywność klasyfikujemy jako "D", wówczas nie poddaje się go dalszym ocenom (nie wypełnia się pól "względna powierzchnia", "status ochrony" i "ocena ogólna"). Opis uzasadniający nadanie oceny stopnia wykształcenia charakterystycznych cech dla każdego siedliska, wraz ze wskazaniem materiałów źródłowych, na których oparto ocenę, musi być zawarty w podpunkcie 4.2. „Wartość przyrodnicza i znaczenie”.

### ➤ **Względna powierzchnia**

Jest to powierzchnia pokryta typem siedliska przyrodniczego w obszarze w stosunku do całkowitej powierzchni pokrytej przez ten typ siedliska w obrębie terytorium państwa. W praktyce dane dotyczące powierzchni typu siedliska na terytorium państwa są rzadko dostępne. Dlatego dopuszcza się szacunkowe określenie tej wartości w trzech przedziałach:

- A:  $100\% \geq p > 15\%$
- B:  $15\% \geq p > 2\%$
- C:  $2\% \geq p > 0\%$

Opis uzasadniający nadanie oceny dla każdego siedliska wraz ze wskazaniem materiałów źródłowych na których oparto ocenę musi być zawarty w podpunkcie 4.2. „Wartość przyrodnicza i znaczenie”.

### ➤ **Stan zachowania**

Opis uzasadniający nadanie oceny dla każdego siedliska wraz ze wskazaniem materiałów źródłowych na których oparto ocenę musi być zawarty w podpunkcie 4.2. „Wartość przyrodnicza i znaczenie”. Kryterium to obejmuje trzy podkryteria:

○ **Stopień zachowania struktury**

Ocena ta wynika z porównania obecnego stanu wykształcenia siedliska (jego struktury) występującego w obszarze z danymi z podręcznika interpretacji siedlisk oraz danymi zawartymi w publikacjach naukowych, a nawet z tym samym typem siedliska przyrodniczego znajdującym się w innym obszarze. Stosuje się trójstopniową skalę:

- ❖ I – doskonała
- ❖ II – dobrze zachowana
- ❖ III – średnio zachowana lub zdegradowana struktura

*UWAGA: W przypadku, gdy stopień zachowania struktury zostanie oceniony jako I (doskonały) to stan zachowania siedliska musi zostać sklasyfikowany jako A (doskonały) niezależnie od ocen dwóch pozostałych podkryteriów: zachowania funkcji i możliwości renaturyzacji.*

○ **Stopień zachowania funkcji**

Ocena stopnia zachowania funkcji (uwzględniająca obecne stadium dynamiczne i tendencje rozwojowe zbiorowiska) sprowadza się do określenia perspektyw na zachowanie struktury siedliska w przyszłości, biorąc pod uwagę potencjalne niekorzystne oddziaływania na to siedlisko i możliwe do zastosowania zabiegi ochronne. Perspektywy te ocenia się w trzystopniowej skali:

- ❖ I – doskonałe
- ❖ II – dobre
- ❖ III – średnie lub słabe perspektywy

*UWAGA: W przypadku, gdy ocena I (doskonałe perspektywy) lub II (dobre perspektywy) występuje w kombinacji z oceną stopnia zachowania struktury II (dobrze zachowana), to niezależnie od wyników zastosowania trzeciego podkryterium stan zachowania siedliska jest klasyfikowany jako odpowiednio A (doskonały) lub B (dobry). Z kolei w przypadku, gdy ocena III (średnie lub słabe perspektywy) występuje w kombinacji z oceną stopnia zachowania struktury III, to stan zachowania siedliska jest klasyfikowane jako C – przeciętny lub zubożony. W obu przypadkach nie trzeba już stosować trzeciego podkryterium.*

○ **Możliwość renaturyzacji/odtworzenia**

Ocena możliwości renaturyzacji odwołuje się:

- ❖ do wiedzy na temat struktury i funkcji określonego typu siedliska, konkretnych planów ochrony i zabiegów koniecznych do jego odtworzenia
- ❖ szacunku kosztów w stosunku do efektywności renaturyzacji siedliska z punktu widzenia ochrony przyrody (tu trzeba wziąć pod uwagę stopień zagrożenia i rzadkość danego typu siedliska).

Możliwości renaturyzacji ocenia się w trzystopniowej skali:

- ❖ I – łatwa
- ❖ II – możliwa przy średnim nakładzie sił i środków
- ❖ III – trudna lub wręcz niemożliwa

Syntetyczne ujęcie wyników zastosowania powyższych trzech podkryteriów:

- A: doskonałe zachowanie to:
  - ❖ doskonała struktura, niezależnie od pozostałych podkryteriów
  - LUB*
  - ❖ dobrze zachowana struktura i doskonałe perspektywy jej zachowania w przyszłości, niezależnie od możliwości renaturyzacji
- B: dobre zachowanie to:
  - ❖ dobrze zachowana struktura i dobre perspektywy jej zachowania w przyszłości, niezależnie od możliwości renaturyzacji
  - LUB*
  - ❖ dobrze zachowana struktura i średnie lub nawet słabe perspektywy jej zachowania w przyszłości, natomiast renaturyzacja łatwa lub możliwa przy średnim nakładzie sił i środków
  - LUB*
  - ❖ średnio zachowana lub nawet częściowo zdegradowana struktura, przy równocześnie doskonałych perspektywach jej zachowania w przyszłości, a renaturyzacja łatwa lub możliwa przy średnim nakładzie sił i środków
  - LUB*

- ❖ średnio zachowana lub nawet częściowo zdegradowana struktura, przy równocześnie dobrych perspektywach jej zachowania w przyszłości i łatwej renaturyzacji
- C: zachowanie w średnim lub zubożałym stanie to:
  - ❖ wszystkie inne kombinacje

### ➤ Ocena ogólna

Ocena ogólna wartości obszaru dla zachowania danego typu siedliska jest wypadkową ww. kryteriów. Należy przy tym uwzględnić wagę jaką mają poszczególne kryteria dla danego siedliska oraz dodatkowe czynniki mogące mieć wpływ na jego zachowanie (relacje między różnymi typami siedlisk i gatunków, rodzaj działalności człowieka na terenie obszaru i w jego pobliżu, strukturę własności gruntów, obecny stan prawny terenu itp.). Ocena przyjmuje jedną z poniższych wartości:

- A: doskonała
- B: dobra
- C: znacząca

Opis uzasadniający nadanie oceny dla każdego siedliska wraz ze wskazaniem materiałów źródłowych na których oparto ocenę musi być zawarty w podpunkcie 4.2. „Wartość przyrodnicza i znaczenie”.

## 3.2. Gatunki, których dotyczy Artykuł 4 Dyrektywy Rady 79/409/EWG i gatunki wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG

Poniższe instrukcje są analogiczne dla podpunktów 3.2.a., 3.2.b., 3.2.c., 3.2.d., 3.2.e., 3.2.f., 3.2.g.

### ➤ Kod, nazwa i dane na temat populacji gatunków

Należy wprowadzić nazwę łacińską wszystkich gatunków wraz z odpowiednim kodem oraz podać dane o populacji w obrębie obszaru (zob. niżej). Pewne gatunki zwierząt, w szczególności ptaków, należą do gatunków wędrownych. W związku z tym obszar może pełnić różne funkcje w zależności od biologii gatunku:

- osiadłe – występują w obszarze przez cały rok

- lęgowe/wydające potomstwo – gniazdują i/lub wychowują młode w obszarze
- przelotne – wykorzystują obszar w okresie wędrówek lub/i pierzenia poza miejscem lęgu
- zimujące – występują w obszarze w okresie zimowania

W sytuacji, gdy nielęgowa populacja gatunku występuje w obszarze w więcej niż jednym sezonie, zapisy dla tego typu populacji powinny być osobno wprowadzone do odpowiednich pól (dla wielu wędrownych gatunków zwierząt, zwłaszcza ptaków, obszary wykorzystywane w okresie migracji mogą być ważne dla różnych aspektów cykli życiowych tych gatunków).

W dziale „POPULACJA” należy wprowadzać dokładne dane ilościowe. Jeżeli dokładna liczba nie jest znana należy podać przedział populacji:

- 1-5
- 6-10
- 11-50
- 51-100
- 101-250
- 251-500
- 501-1000
- 1001-10 000
- > 10 000

Jeżeli przedział nie jest znany, lecz są informacje na temat minimalnej lub maksymalnej wielkości populacji należy podać wielkość populacji używając znaków mniejszości lub większości (np. < 100). Należy podać oznaczenie literowe wskazujące, czy wartość populacji jest wyrażona parami (p) czy osobnikami pojedynczymi (i). W przypadku gatunków, których biologia rozrodu uzasadnia podanie liczebności osobno dla każdej płci, nadaje się oznaczenie literowe (m) dla samców i (f) dla samic. Uzasadnienie nadania oceny dla każdego gatunku wraz z podaniem materiałów źródłowych, na których oparto ocenę, musi być zawarte w podpunkcie 4.2. „Wartość przyrodnicza i znaczenie”.

### ➤ Ocena populacji

Wyznaczenie oceny polega na oszacowaniu wielkości populacji danego gatunku lub jej zagęszczenia w stosunku do populacji krajowej. Stosuje się trójstopniową skalę:



- A:  $100\% \geq p > 15\%$
- B:  $15\% \geq p > 2\%$
- C:  $2\% \geq p > 0\%$
- D: populacja nieistotna

*UWAGA: Należy dokładnie, tj. w sposób matematyczny stosować powyższą skalę. Trzeba zwrócić uwagę na zamknięte i otwarte przedziały definiowane przez znaki  $>$  i  $\geq$  oraz przypisanie populacji do odpowiedniego przedziału biorąc pod uwagę zaokrąglenia. Częstym błędem jest przypisanie populacji o udziale 0,49 % i mniejszym do oceny C. Tymczasem 0,49 % zaokrągla się do 0 % i wartości tej powinna być przypisana ocena D. Podobnie populacja lokalna stanowiąca 15,2 % populacji krajowej powinna otrzymać ocenę B.*

Jeżeli oceniamy, że występowanie danego gatunku na opisywanym obszarze nie ma większego znaczenia (np. pojawia się sporadycznie lub stanowi jedynie nieznaczący odsetek populacji krajowej – poniżej 1%), klasyfikujemy jako populacje nieistotną. UWAGA: w takim przypadku nie poddajemy go dalszym ocenom opartym na pozostałych kryteriach (nie wypełnia się pół „zachowanie”, „izolacja”, „ocena ogólna”). Opis uzasadniający nadanie oceny dla każdego gatunku wraz ze wskazaniem materiałów źródłowych na których oparto ocenę musi być zawarty w podpunkcie 4.2. „Wartość przyrodnicza i znaczenie”. Szczególnie ważne jest to w przypadku przyznawania nielicznej populacji oceny C na podstawie subiektywnej oceny eksperckiej (izolowane stanowisko podgatunku, łącznik między populacjami, populacja reliktowa itp).

#### ➤ Stan zachowania

Kryterium to składa się z dwóch podkryteriów z których pierwsze odwołuje się do stopnia zachowania cech siedlisk przyrodniczych, ważnych dla tego gatunku, natomiast drugie do możliwości ich ewentualnego odtworzenia (renaturyzacji). Opis uzasadniający nadanie oceny dla każdego gatunku wraz ze wskazaniem materiałów źródłowych na których oparto ocenę musi być zawarty w podpunkcie 4.2. „Wartość przyrodnicza i znaczenie”.

#### ○ Stopień zachowania cech siedlisk przyrodniczych, ważnych dla gatunków

Ocenia się elementy siedliska istotne z punktu widzenia biologii gatunku, a zwłaszcza te, które mają wpływ na dynamikę populacji. Ocena siedliska powinna uwzględniać jego strukturę oraz wybrane parametry abiotyczne. Stosuje się trójstopniową skalę:

- ❖ I: elementy zachowane w doskonałym stanie
- ❖ II: elementy zachowane w dobrym stanie
- ❖ III: elementy zachowane w średnim stanie lub częściowo zdegradowane

Jeżeli stopień zachowania cech siedliska (lub siedlisk) został oceniony jako „doskonały” lub „dobry, wówczas dla „stanu zachowania” przyjmuje się odpowiednio ocenę A (dla doskonałego stopnia zachowania cech) lub B (dla dobrego stopnia zachowania cech) niezależnie od oceny podkryterium „możliwość odtworzenia” (renaturyzacji). W przypadku analizy stopnia zachowania cech wielu siedlisk ważnych dla gatunku, końcowa ocena powinna być wypadkową ocen cząstkowych przypisanych dla każdego z typu siedlisk.

○ **Możliwość odtworzenia (renaturyzacji)**

W przypadku tego podkryterium, które powinno być brane pod uwagę tylko wtedy, gdy stopień zachowania elementów siedliska jest oceniony jako „III - elementy zachowane w średnim stanie lub częściowo zdegradowane”, ocenia się dodatkowo szanse przywrócenia ich do dobrego stanu, również w trójstopniowej skali:

- ❖ renaturyzacja łatwa
- ❖ renaturyzacja możliwa przy średnim nakładzie sił i środków
- ❖ renaturyzacja trudna lub niemożliwa

Syntetyczne ujęcie wyników zastosowania powyższych podkryteriów do oceny stanu siedliska ważnego dla danego gatunku przedstawia się następująco:

- A: doskonały stan zachowania to: elementy zachowane w doskonałym stanie, niezależnie od możliwości renaturyzacji
- B: dobry stan zachowania to: elementy zachowane w dobrym stanie, niezależnie od możliwości renaturyzacji *LUB* elementy zachowane w przeciętnym stanie lub nawet częściowo zdegradowane, ale renaturyzacja łatwa.
- C: przeciętny lub zdegradowany stan zachowania to: wszystkie pozostałe kombinacje

➤ **Izolacja**

To kryterium odnosi się do stopnia izolacji populacji występującej na danym obszarze w stosunku naturalnego zasięgu danego gatunku. Stopień izolacji określa w przybliżeniu jaki jest wkład danej populacji w genetyczne zróżnicowanie w obrębie gatunku (upraszczając: im bardziej izolowana populacja tym większy jej wkład w zróżnicowanie genetyczne) i na ile jest ona podatna na wyginiecie. Izolację należy przy tym rozważać w szerszym kontekście, biorąc pod uwagę ściśle endemity, podgatunki lub odmiany, jak i subpopulacje w obrębie metapopulacji. Ocenia się ją w trójstopniowej skali:

- A: populacja (prawie) izolowana

- B: populacja nie izolowana, ale występującą na peryferiach zasięgu gatunku
- C: populacja nieizolowana w obrębie rozległego obszaru występowania

Opis uzasadniający nadanie oceny dla każdego gatunku wraz ze wskazaniem materiałów źródłowych na których oparto ocenę musi być zawarty w podpunkcie 4.2. „Wartość przyrodnicza i znaczenie”.

### ➤ Ocena ogólna

Globalna ocena wartości obszaru dla ochrony danego gatunku jest wypadkową powyższych kryteriów oraz dodatkowych czynników mogących mieć wpływ na zachowanie gatunku, jak rodzaj działalności człowieka na terenie obszaru i w jego pobliżu, stosunki własnościowe, status prawny obszaru, a także ekologiczne związki między typami siedlisk i gatunkami itp. Wartość ta jest oceniana wg trójstopniowej skali:

- A: znakomita
- B: dobra
- C: znacząca

*UWAGA: Podobnie jak w przypadku siedlisk, należy podkreślić, że stosowanie powyższych kryteriów odwołuje się głównie do oceny eksperta, który stara się ją wykonać jak najlepiej w oparciu o swoją wiedzę, doświadczenie i dostępne dane.*

Opis uzasadniający nadanie oceny dla każdego gatunku wraz ze wskazaniem materiałów źródłowych na których oparto ocenę musi być zawarty w podpunkcie 4.2. „Wartość przyrodnicza i znaczenie”.

## 3.3. Pozostałe ważne gatunki roślin i zwierząt

Wszystkie inne *ważne* gatunki, mające znaczenie dla ochrony i zarządzania obszarem, należy przyporządkować do następujących grup i przypisać odpowiedni kod:

- Ptaki (B) – należy tu podać gatunki nie objęte wcześniej wymienionymi kategoriami, których populacja na danym terenie jest znacząca w skali regionu kraju
- Ssaki (M)
- Płazy (A)
- Gady (R)

- Ryby (F)
- Bezkręgowce (I)
- Rośliny (P)

Ponadto należy podać nazwę łacińską, liczebność oraz motywację do umieszczenia gatunków, wykorzystując kategorie:

- A: gatunek z krajowej Czerwonej Listy
- B: gatunek endemiczny
- C: konwencje międzynarodowe
- D: inne powody

Dodatkowe szczegóły dotyczące motywacji dla wprowadzenia do wykazu poszczególnych gatunków, szczególnie gdy chodzi o D, powinny zostać opisane w ppkt.4.2, który jest polem tekstowym przeznaczonym do opisanie jakości i znaczenia terenu.

## 4. Opis obszaru

### 4.1. Ogólna charakterystyka obszaru (obowiązkowe)

Pole to dzieli się na część tabelaryczną i opisową. W części tabelarycznej zawarte są informacje o pokryciu obszaru w rozróżnieniu na klasy siedlisk wraz z ich procentowym udziałem (np. lasy iglaste 15%). W Polsce stosuje się kategorie pokrycia terenu zgodnie z podziałem zastosowanym w systemie CORINE Land Cover. W części opisowej mającej charakter popularno-naukowy, powinny być zawarte informacje mające znaczenie dla ochrony obszaru o charakterystyce geologicznej, geomorfologicznej, glebowej, krajobrazowej czy dominującej roślinności. Informacje na temat małych, liniowych i mozaikowych terenów zadrzewionych (żywoploty, krzewy, linie drzew) również powinny być przedstawione w tym polu.

### 4.2. Wartość przyrodnicza i znaczenie (obowiązkowe)

W podpunkcie tym muszą znaleźć się informacje uzasadniające nadane oceny dla siedlisk i/lub gatunków umieszczonych w podpunktach 3.1.a., 3.2.a., 3.2.b., 3.2.c., 3.2.d., 3.2.e., 3.2.f., 3.2.g. wraz ze wskazaniem źródła danych (np. publikacje naukowe, dane niepublikowane w tym dane własne). Wszystkie wykorzystane źródła danych powinny znaleźć się również w podpunkcie 4.6. W praktyce chodzi o przejrzyste ukazanie motywów nadania konkretnej oceny, oraz możliwość dotarcia do źródeł na jakich była ona oparta. Ponadto należy wskazać podstawy do umieszczenia w ppkt.3.3 gatunków z motywacją D. W przypadku obszarów na których regularnie zatrzymują się znaczące (>20 000 osobników) ilości ptactwa wodnego fakt ten powinien być

odnotowany w tym podpunkcie. Należy też wprowadzić ogólną ocenę jakości i znaczenia obszaru w świetle celów ochrony wynikających z dyrektyw.

#### **PRZYKŁADY:**

##### **Gatunki ptaków:**

W okresie lęgowym ostoja ważna dla gatunków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej: bielika i żurawia (>1% populacji krajowej, kryterium C6) oraz gągoła i nurogęsia (>1% populacji krajowej). W stosunkowo wysokim zagęszczeniu w ostoi występuje dzięcioł czarny.

Bielik – ocena ogólna C, w tym:

Populacja: 12-14 par, co stanowi ok. 2% populacji krajowej (wg Sikora i in. 2007) – ocena C;

Zachowanie: ocena B, w tym:

stopień zachowania siedliska: II – elementy zachowane w dobrym stanie (rozległe tereny leśne ze starodrzewiem pow. 80-100 lat, liczne płytkie zbiorniki i ciek wodne),

możliwość odtworzenia: nie oceniano;

Izolacja: ocena C.

Żuraw – ocena ogólna C, w tym:

Populacja: 148-156 par, co stanowi ok. 1.5% populacji krajowej (wg Sikora i in. 2007) – ocena C;

Zachowanie: ocena B, w tym:

stopień zachowania siedliska: III – elementy w średnim stanie (częściowo osuszone mokradła i zabagnienia, częściowa degradacja olsów i łągów),

możliwość odtworzenia: I – łatwe (wykorzystanie istniejącej sieci zastawek utrzymujących stały poziom wody w okresie lęgowym, znacząca aktywność bobrów);

Izolacja: ocena C.

Gągoł - ocena ogólna B, w tym:

Populacja: 100-150 par, co stanowi do 10% populacji krajowej (wg Sikora i in. 2007) – ocena B (przedział  $15\% \geq p > 2\%$ );

Zachowanie: ocena B, w tym:

stopień zachowania siedliska: II – elementy zachowane w dobrym stanie (starodrzew mieszany pow. 100 lat, liczne drzewa dziuplaste, liczne śródleśne zbiorniki i ciek wodne),

możliwość odtworzenia: nie oceniano,

Izolacja: ocena C.

Nurogęś – ocena ogólna B, w tym:

Populacja: 3-5 par, co stanowi ok. 30% populacji krajowej (wg Sikora i in. 2007) – ocena A (przedział  $100\% \geq p > 15\%$ );

Zachowanie: ocena B, w tym:

stopień zachowania siedliska: II – elementy zachowane w dobrym stanie (starodrzew mieszany pow. 100 lat, liczne drzewa dziuplaste, liczne śródleśne zbiorniki i ciek wodne),

możliwość odtworzenia: nie oceniano,

Izolacja: ocena C.

Dzięcioł czarny – ocena ogólna C, w tym:

Populacja: 45-50 par, co stanowi ok. 0.12% populacji krajowej (wg Sikora i in. 2007). Z uwagi na fakt, że dwa gatunki stanowiące przedmiot ochrony w obszarze – gągoł i nurogęś – gniazdują w dziuplach wykutych przez dzięcioła czarnego – ocena C (inne kryteria ornitologiczne);

Zachowanie: ocena B, w tym:

stopień zachowania siedliska: II – elementy zachowane w dobrym stanie (starodrzew pow. 100 lat, użytkowany gospodarczo),

możliwość odtworzenia: nie oceniano;

Izolacja: ocena C.

W okresie wędrówek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrówkowego żurawia (kryterium C2).

Żuraw – ocena ogólna B, w tym:

Populacja: 1800-2000 os., co stanowi 2-3% populacji szlaku wędrówkowego gatunku (wg Sikora i in. 2009) – ocena B (przedział  $15\% \geq p > 2\%$ );

Zachowanie: ocena B, w tym:

stopień zachowania siedliska: III – elementy w średnim stanie (częściowo osuszone mokradła i zabagnienia),

możliwość odtworzenia: I – łatwe (wykorzystanie istniejącej sieci zastawek, znacząca aktywność bobrów);

Izolacja: ocena C.

Literatura:

Sikora A., Rhode Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). 2007. Atlas rozmieszczenie ptaków lęgowych Polski 1985 – 2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.

Sikora A., Chylarecki P. Neubauer G. 2009. Monitoring ptaków wodnych w okresie wędrówek – podręcznik metodyczny. GDOŚ Warszawa.

#### **Siedlisko: 9180-4 Sudeckie jaworzyny z miesięcznicą trwałą**

Na opisywanym obszarze znajduje się jedno z najlepiej zachowanych w Sudetach płatów zespołu jaworzyny z miesięcznicą trwałą *Lunario – Acertum pseudoplatani* Schlüt (Iksiński 2001). Siedlisko to zajmuje powierzchnię 3,5 ha, co stanowi ok. X % całkowitej, znanej powierzchni zajmowanej przez ten typ jaworzyny w Polsce. Dzięki niewielkiemu znaczeniu gospodarczemu oraz wyłączeniu z gospodarki leśnej, w związku z pełnieniem funkcji glebo- i wodochronnych, siedlisko to charakteryzuje się wysokim stopniem naturalności oraz doskonale zachowaną strukturą gatunkową drzew i krzewów oraz roślin zielnych (Mądrala, dane niepublikowane).

Wśród występujących roślin runa na uwagę zasługują takie gatunki chronione jak ciemniżyca zielona (*Veratrum lobelianum*) oraz tojad dziubkowy (*Aconitum variegatum*) (Blekot 1997).

Obecny stan zachowania siedliska oraz brak ingerencji człowieka sprawia, iż fragment drzewostanu obejmujący opisywany płat jaworzyny ma duże znaczenie w zachowaniu krajowych i lokalnych zasobów tego siedliska.

Literatura: (schemat jak powyżej)

### **4.3. Zagrożenia (obowiązkowe)**

Wskazać źródła, charakter i zakres zagrożeń dla ochrony obszaru pochodzenia zarówno naturalnego jak i wynikających z działalności człowieka. Określić wrażliwość siedlisk i/lub gatunków na istniejące zagrożenia.

#### **4.4. Status ochrony**

Należy wymienić formy ochrony objęte granicami danego obszaru Natura 2000, podając nazwę obszaru chronionego, rok jego utworzenia i powierzchnię i określić ich relację z opisywanym obszarem.

#### **4.5. Struktura własności**

Należy wymienić główne formy własności terenów w granicach danego obszaru (np. własność prywatna, własność skarbu państwa, prywatny rezerwat przyrody). Jeżeli jest to możliwe, określić procentowy udział poszczególnych typów własności terenów.

#### **4.6. Dokumentacja**

Należy wymienić wszystkie źródła informacji wykorzystane do przygotowania formularza, w tym pełną literaturę opublikowaną, dane niepublikowane oraz informacje ustne.

### **5. Status ochrony obszaru oraz powiązania z ostojami Corine Biotopes**

#### **5.1. Desygnowane formy ochrony na poziomie krajowym i regionalnym (obowiązkowe)**

Należy wymienić wszystkie tereny objęte ochroną utworzone na poziomie krajowym, regionalnym i międzynarodowym, znajdujące się w obrębie danego obszaru Natura 2000. Każdy obszar chroniony powinien zostać opisany w następującej formie: kod formy ochrony przyrody, nazwa, jego własny kod (jeżeli taki istnieje), powierzchnia w hektarach, powiązanie z opisywanym obszarem Natura 2000 (pokrycie procentowe z innym obszarem chronionym), datę utworzenia (rok). Wszelkie ewentualne relacje są zakodowane zgodnie z poniższym podziałem:

- Obszar Natura 2000 jest tożsamy z innym obszarem chronionym (=)
- Opisywany obszar Natura 2000 obejmuje całkowicie inny obszar chroniony (+)
- Inny obszar chroniony obejmuje całkowicie opisywany obszar Natura 2000 (-)
- Obszar Natura 2000 i inny obszar chroniony częściowo się pokrywają (\*)
- Obszar Natura 2000 graniczy z innym obszarem chronionym, ale się z nim nie przecina (/)

## **5.2. Powiązania opisanego obszaru z innymi terenami desygnowanymi na poziomie krajowym lub regionalnym:**

Patrz podpunkt 5.1

## **5.3. Powiązania opisanego obszaru z istniejącymi z ostojami Corine Biotopes**

W przypadku wszystkich opisywanych obszarów Natura 2000, które pokrywają się z ostojami Corine Biotopes należy zapisać kod ostoi Corine, rodzaju zależności przestrzennej (patrz ppkt.5.2) oraz procent pokrycia opisywanego obszaru Natura 2000 z obszarem Corine. Informację w tym punkcie wprowadza Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska.

# **6. Działalność człowieka na terenie obszaru i w jego otoczeniu i inne czynniki wpływające na ten obszar**

## **6.1. Główne czynniki i rodzaje działalności człowieka oraz procent powierzchni obszaru im podlegający**

Należy podać kod działalności (występującej także poza granicami obszaru), nazwę, jej intensywność, procent obszaru podlegający wpływom tej działalności oraz rodzaj wpływu. Stosuje się trójstopniową skalę intensywności działalności:

- A: silny wpływ
- B: średni wpływ
- C niewielki wpływ

Rodzaj oddziaływania na obszar określa się przy pomocy kodowania:

- Pozytywny, dodatni wpływ na obszar (+)
- Neutralny, nieodczuwalny wpływ na obszar (0)
- Negatywny, oddziaływanie negatywne na obszar (-)



**PRZYKŁAD:**

220	wędkarstwo	B	5%	0
<kod>	<nazwa>	<intensywność>	<% obszaru>	<wpływ>

## 6.2. Zarządzanie obszarem

○ **Sprawujący nadzór (instytucja lub osoba)**

Należy wprowadzić pełne dane kontaktowe do instytucji lub osoby sprawującej nadzór nad obszarem.

○ **Zarządzanie obszarem i plany**

Należy tu umieścić zwięzły przegląd planów zarządzania zatwierdzonych lub przygotowywanych, wraz z programem działań. Powinny one również brać pod uwagę zagrożenia dla opisanych terenów ze strony działalności człowieka opisanymi w polu dotyczącego zagrożeń (ppkt.4.3). Informacje tego rodzaju mogą w wielu przypadkach być ważnym elementem przy dokonywaniu szacunku oceny skuteczności podczas procedury finansowania działań ochronnych z funduszy LIFE+ lub innych instrumentów finansowych. Należy zacytować wszelkie opublikowane plany.

## 7. Mapy obszaru (obowiązkowe)

Wszystkie obszary powinny zostać naniesione na mapę w takim samym stopniu szczegółowości jak urzędowo publikowane mapy topograficzne, powinny spełniać wszystkie normy właściwych instytucji topograficznych, ze skalą 1:100 000 (lub możliwie najbliższą tej skali), z liniami o grubości mniejszej niż 0,4mm. Pole wypełnia Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska.

## 8. Zdjęcia obszaru

Pożądane jest, aby Standardowemu Formularzowi Danych towarzyszyła dokumentacja fotograficzna. Fotografie powinny być przekazywane w wymiarach nie mniejszych niż 10x15cm (w przypadku zdjęć cyfrowych rozdzielczość nie mniejsza niż 2 megapiksele). Każde zdjęcie powinno być opisane w następujący sposób (w przypadku zdjęć cyfrowych w nazwie pliku, w przypadku analogowych na rewersie fotografii):

- Kod fotografii tworzony w następujący sposób: <kod obszaru>\_<rok\_miesiąc\_dzień wykonania>\_<kolejny, trzycyfrowy numer zdjęcia wykonanego tego samego dnia>

- Miejsce wykonania (współrzędne geograficzne analogicznie jak ppkt.2.1., w przypadku zdjęć cyfrowych wpisać w EXIF zgodnie z przyjętymi standardami EXIF)
- Informacje dotyczącą praw autorskich (w przypadku zdjęć cyfrowych wpisać w EXIF zgodnie z przyjętymi standardami EXIF)

Należy także sporządzić listę fotografii wraz z ww. charakterystykami.

**PRZYKŁAD dla zdjęcia cyfrowego:**

- Nazwa pliku: PLH020080\_20100606\_001
- Format pliku: JPG
- rozdzielczość 1600x1200 pikseli
- dane lokalizacyjne (współrzędne) wpisane w EXIF
- dane o prawach autorskich wpisane w EXIF

*Opracowano na podstawie:*

*1. Decyzji Komisji Europejskiej z dnia 18 grudnia 1996r. dotyczącej formularza zawierającego informacje o terenach proponowanych jako tereny Natura 2000 (97/266/WE)*

*2. Instrukcji wypełniania Standardowego Formularza Danych opracowanej przez Instytut Ochrony Przyrody PAN dla Ministerstwa Środowiska 2009*

*przez Wydział ds. Wyznaczania i Zarządzania Obszarami Natura 2000, Departamentu Obszarów Natura 2000, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska:  
dr inż. Piotr Rojek (piotr.rojek@gdos.gov.pl tel.: (22)-57-92-138)  
mgr inż. Jarosław Sadowski (jaroslaw.sadowski@gdos.gov.pl tel.: (22)-57-92-138)*